

FƏXRƏDDİN SƏFƏRLİ

AMEA Naxçıvan Bölməsi

E-mail: hacifexreddin@yahoo.com.tr

ORTA ƏSRLƏR ZAMANI NAXÇIVAN BÖLGƏSİNDƏ YAŞAMIS BƏZİ ALİMLƏR HAQQINDA (Epiqrafik materiallar əsasında)

Məqalədə adları müsəlman epiqrafikası abidələrinin məlumatları əsasında aşkar olunmuş və elmi dövrüyyəyə daxil edilmiş bir neçə alim (Uluq Qutluq Lala bəy, Şeyx Hacı Lələ Məlik, İzz əd-Din Məhəmməd, Əliqulu, Mirzə Həşim, Ziba xanım və s.) haqqında bəhs olunur.

Açar sözlər: *Naxçıvan, epiqrafik abidə, kitabə, alim, İzz əd-Din Məhəmməd, Ziba xanım.*

Son və ən mükəmməl din olan islam dini elmə böyük dəyər verir. Müqəddəs kitabımız Qurani-Kərimdə və islam müqəddəslərinin dilindən səslənən hədisi-şəriflərdə elm, elm öyrənmək, başqalarına öyrətmək təqdir olunur və bu haqda çox ibrətamiz fikirlər söylənilir. Məhəmməd peyğəmbərə ilk vəhy olunan “(Ya Peyğəmbər! Qurani-Kərimi bütün məxluqatı) yoxdan yaradan Rəbbinin adı ilə (Bismillah) deyərək oxu!” ayəsi ilə [1, s. 597] başlanan Qurani-Kərimin 20-ci (Taha) surəsinin 114-cü ayəsində deyilir ki, (Ey peyğəmbərim! Cəbrail tərəfindən) sənə tamam-kamal vəhy olunmadan əvvəl Qurani oxumağa tələsmə və: “Ey rəbbim! Mənim elmimi artır!” – de [1, s. 319]. İslam dininin banisi Məhəmməd peyğəmbər isə elm öyrənmək və ondan səmərəli, xeyirxah məqsədlə istifadə etməklə əlaqədar buyurur: “Hər kəs fəxr etmək üçün elm öyrənsə, dünyadan cahil kimi gedər. Hər kəs onu ancaq demək üçün öyrənərsə, münafiq kimi ölər. Hər kəs elmi mübahisə və cəhd üçün öyrənərsə, fəsiq ölər. Hər kim onu varlanmaq üçün öyrənərsə, dinsiz ölər. Hər kim elmi əməl etmək üçün öyrənərsə, arif və müvəhhid (Allahın birliyinə inanan – F.S.) ölər” [2, s. 21] deyən islam peyğəmbəri buyurur ki, alimin elmə sərf etdiyi 1 saat vaxt abidin 70 il ibadətindən üstündür [2, s. 18]. Elm öyrənməyə çox əhəmiyyət verən islam müqəddəslərindən IV imam Zeynalabidin qeyd edir ki, “əgər insanlar elmin qiymətini dərk etsəydilər, müharibə və qantökmə ilə də olsa onu öyrənməyə cəhd göstərərdilər” [2, s. 16].

İslam dini tərəfindən elmə bu dərəcədə yüksək qiymət verildiyindən orta əsrlər zamanı insanların müəyyən bir qismi elmə maraq göstərmiş, nəticədə bu sahədə görkəmli alimlər yetişmişdir. Qaynaqlar təsdiq edirlər ki, orta əsrlər zamanı bütün Azərbaycanda olduğu kimi, onun qədim mədəniyyət mərkəzlərindən olan Naxçıvan diyarında da çox böyük şəxsiyyətlər, o cümlədən alimlər yetişmiş, yaşamış və fəaliyyət göstərmişdir. Bu şəxsiyyətlərin böyük bir hissəsi Naxçıvandan kənar, qonşu, hətta uzaq ölkələrdə yaşamış, Azərbaycanın digər bölgələrində, Yaxın və Orta Şərqi məşhur elmi müəssisələrində, təhsil ocaqlarında çalışmış, fəaliyyət göstərmiş və böyük şöhrət qazanmışlar. Məsələn, Xudadad ibn Bəkran Əbülfəzl ən-Nəşəvi (1082-ci ildə ölüb) Bağdaddakı “Beytul-Hikmə” kimi elmi müəssisə funksiyasını daşımış Gəncə kitabxanasının mühafizi işləmişdir [3, s. 24; 4, s. 131]. Naxçıvanın yetirmələrindən Şeyx Əli ibn Əhməd əs-Səudi

Naxçıvani (1340-cı ildə ölüb) Qahirədə, Əbu Əbdullah Məhəmməd ibn Yusif Naxçıvani (1409-cü ildə ölüb) Damaşqda, Şihabəddin Əhməd Naxçıvani (1514-cü ildə ölüb) Mədinədə çalışmışlar [5, s. 192-193]. Orta əsr qaynaqlarında bizə öz adları ilə tanınan Naxçıvandan kənarında fəaliyyət göstərən, əsərləri ilə çox məşhur olan, elmin zirvəsinə yüksələn yüzlərlə belə şəxsiyyətin adını çatdırmışdır. Daşdıqları "Nəşəvi", "Naxçıvani", "Ordubadi" və s. nisbələrə doğulub boya-başqa çatdıqları torpağa şan-şöhrət qazandıran bu şəxsiyyətlərin böyük bir hissəsini alimlər təşkil edir.

Qeyd etmək yerinə düşər ki, Naxçıvan şəhərinin özü də həmin vaxtlar çox mühüm elm, təhsil və mədəniyyət mərkəzi olmuşdur. Naxçıvanlı gənclər təhsil almaq üçün digər şəhərlərə getdiyi kimi, Azərbaycanın digər bölgələrindən də Naxçıvana elm dalınca səyahət edənlər olmuşdur. Qaynaqlar Naxçıvanda təhsil olunmuş məclislərin birində qazı Əbu Tahir İbrahim Əbu Bakr Əhməd ibn Məhəmməd as-Salmasınin, Əbu Hatəm ən-Nəşəvinin nəql etdiyi hədislərə qulaq asması haqqında məlumat verirlər [4, 2000, s. 42].

Bu qəbildən olan insanların adlarını aşkar olunub elmi dövrüyyəyə daxil edilməsində tarixin təhrif olunması və obyektiv qaynaqlardan sayılan, tarix və mədəniyyətimizin bir sıra problemlərinin öyrənilməsində müstəsna rol oynayan epirafik abidələrin – kitabələrin də böyük rolu vardır. Bu abidələr keçmişdə hər hansı bir bölgədə yaşayan, dövrün sosial-siyasi və mədəni-ideoloji həyatında mühüm rol oynayan görkəmli şəxsiyyətləri, o cümlədən alimlərin adını, vəfat tarixini, dəfn yerini müəyyən edilmiş sahəsində müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Naxçıvan bölgəsindəndə indiyədək gəlib çatan və tədqiq olunan çoxsaylı müsəlman epirafikası abidələrinin təqdim etdiyi məlumatlar əsasında orta əsrlər zamanı ərəzidə yaşayan çoxlu görkəmli şəxsiyyətin adı, titulu, atasının adı, vəfat tarixi və s. haqqında dəyərli məlumatlar əldə olunmuşdur.

Epirafik abidələrin məlumatları təsdiq edir ki, orta əsrlər zamanı Naxçıvan bölgəsində elmin müxtəlif sahələri ilə məşğul olan çoxlu alimlər yaşamışdır. Məhz bu abidələrin tədqiqi nəticəsində orta əsrlər zamanı Naxçıvanda yaşamış, çalışmış və orada da vəfat etmiş bir neçə alimin adı, vəfat tarixi, qəbrinin yeri müəyyənləşdirilmişdir.

Orta əsr qaynaqlarına əsaslanan tədqiqatçıların fikrinə, Xələfətin bir çox şəhərində, müəmməl təhsil alıb kamilləşən insanlardan təhsil adlıqları şəhərlərdə qalıb mənsəb sahibi olanlarla yanaşı, öz ölkələrində qayıdarkar dövlət işində çalışan azərbaycanlı alimlər də olmuşdur (4, s. 40). Belə alimlərdən biri Uluc Qutluq Lala bəy olmuşdur. Uluc Qutluq Lala bəyin adı Culfə rayonundakı Əlinçəçay xanəqahının əsasını təşkil edən türbənin giriş qapısının baş tərəfində qoyulan kitabə vasitəsi ilə elm aləminə bəllil olmuşdur (şəkil 1). Kitabədənin aydın olur ki, türbəni əmir, türbənin qüdrəti, böyük alim Uluc Qutluq Lala bəy öz xüsusi malı hesabına tikdirmişdir [6, s. 28].

Göründüyü kimi Uluc Qutluq Lala bəy dövrünün çox görkəmli şəxsiyyəti olmuş, dövlət aparatında işfəhsalar (baş komandan) vəzifəsini tutmuş, "əmir" titulu daşımışdır. Uluc Qutluq Lala bəy həm də, kitabədə "böyük alim" titulu ilə təqdim olunmuşdur. Görünür o yüksək təhsil almış, elmin inceliklərinə yiyələnmişdir ki, kitabədə "böyük alim" adlandırılmışdır.

Daşdığı titullara əsasən demək olar ki, Uluc Qutluq Lala bəy böyük alim olmuş, həm hərbiçisi olaraq dövlətdə işfəhsalar vəzifəsini tutmuşdur.

Əlinçəçay xanəqahının kitabələrində başqa bir alimin də adına rast gəlinir. Bu alim xanəqahda fəaliyyət göstərən dərvişlərə rəhbərlik edən Şeyx Hacı Lələ Məlikdir. Xanəqah kompleksinə daxil olan ikinci türbə-məscidin kitabəsində (şəkil 2) məlum olur ki, türbə-məscid Şeyx Hacı Lələ Məlikin qəbrini üzərində inşa etdirilmişdir. Kitabədə o "mükəmməl, kamil, fəzilət sahibi alim" kimi təqdim olunur [6, s. 31]. Bu sözlərə əsasən məlum olur ki, müsəlman Şərqiñin mühüm elm və təhsil mərkəzlərində təhsil alaraq

"Şeyxlik" mərtəbəsinə yüksələn Hacı Lələ Məlik böyük alim, filosof olmuş. Əlinçəçay xanəqahında fəaliyyət göstərən sufi təriqəti mənsəblərindən rəhbərlik etmiş, onlar vasitəsi ilə öz ideyalarını yaymışdır. Adına əlavə olunan "mükəmməl, kamil, fəzilət sahibi alim" epitetləri göstərir ki, o sıradan bir elm adamı olmamış, elmdə söz sahibi olan kamil bir alim olmuşdur.

Kitabədənin aydın olur ki, "mürşid" səviyyəsinə yüksəlmiş bu alim 1496-cı ildə vəfat etmişdir. Deməli Şeyx Hacı Lələ Məlik XV yüzillikdə yaşamışdır.

Adı epirafik abidə vasitəsi ilə aşkar edilən naxçıvanlı alimlərdən biri də İzzəddin Məhəmməddir. İzzəddin Məhəmmədin adı Ordubad bölgəsində Ağrı kəndindəki qəbiristanlıqda özünəməxsus sənəduca formalı qəbirüstü xatirə abidəsi üzərindəki məzar kitabəsində qalmışdır (şəkil 3). Kitabənin mətni belədir: "Bu qəbir mərhum, günahları bağışlanmış, xoşbəxt şəhid, məşhur alim İzzəddin Məhəmməddir – Allahın ədalətli görün gətirdi. Deyirlik içindən qan axa-axa güd hasil etdi. İbrət küleyi ilə gördü o, şahadətdir. Qəblərə yul açdın. Sənin qəlbini biz yul edək. Ona görə ki, Allah hər çətinliyi, hər məqamı asan edir. Yeddü yüz doxsan dördüncü il (29.11.1391-16.11.1392-cü il) tarixdə".

Kitabədə mərhum İzzəddin Məhəmməd "xoşbəxt şəhid", "məşhur alim" titulları ilə təqdim olunmuşdur. Kitabədə İzzəddin Məhəmməd sadəcə "alim" titulu ilə deyil, "məşhur alim" kimi təqdim olunmuşdur. Bu söz birləşməsi onun elm sahəsində yüksək mövqeyə malik olması ilə əlaqədardır. Haqqında geniş məlumat əldə etmək mümkün olmasa da, məzar kitabəsində qeyd edilən tarixdən aydın olur ki, məşhur alim İzzəddin Məhəmməd hicri 794-cü ildə (miladi 1391-1392-cü illər) vəfat etmişdir (10, s. 65-66). Deməli, mərhum İzzəddin Məhəmməd XIV əsrdə yaşamışdır.

Kitabənin mətnində mərhum İzzəddin Məhəmmədin adına əlavə olunmuş "xoşbəxt şəhid" epiteti onun şəhiddik zirvəsinə yüksəlməsini göstərir.

Orta əsrlər zamanı Ordubad bölgəsində yaşayan və fəaliyyət göstərən alimlərdən biri də Əliqulu mülüm. Bu elm adamının adı Ordubad rayonunun Ganzə kənd qəbiristanlığında özünəməxsus başdaşı tipli qəbirüstü xatirə abidəsi üzərində həkk edilmiş kitabə vasitəsi ilə aşkar olunmuş və elmi dövrüyyəyə daxil edilmişdir [7, s. 41]. Kitabədə mərhum Əliqulu digər titullar və epitetlərə yanaşı, həm də "haqqı, hörmətli alim" epitetləri ilə təqdim olunmuşdur. Bu sözlər təsdiq edir ki, mərhum Əliqulu zamanəsinin tanınmış alimlərindən olmuşdur. Kitabədənin məlum olur ki, Əliqulu hicri-qəməri təqvimini 1062-cü ildə, miladi 1651-cü ildə vəfat etmişdir. Vəfat tarixinə əsasən aydın olur ki, mərhum Əliqulu XVI əsrin sonları XVII əsrin I yarısında yaşamışdır.

Kitabədə Əliqulu həm də "şəhid" kimi təqdim olunmuşdur. Bu isə onun Allah, din, vətən uğrunda həyatını qurban verdiyinə, həlak olduğunu işarədir.

Ordubad şəhərinin orta əsrlər zamanı yetirdiyi görkəmli alimlərdən biri də Mirzə Həşimdir. Mirzə Həşimin adı Ordubad şəhərinin "Malik İbrahim" qəbiristanlığındakı qəbrini üzərində qoyulmuş mərmər başdaşı üzərindəki epitaftaya (məzar kitabəsi) vasitəsi ilə elm aləminə məlum olmuşdur [8, s. 102, 10, s. 101]. Kitabənin (şəkil 4) mətni belədir: "Bu işiçli qəbir və ruhani yataq Mirzə Məminin oğlu, rəbbani alim, dövrün və zamanının müctəhid Mirzə Həşimindir. 28 zilqədə, 1202-ci il (14.08.1788-cü il). Onu (kitabəni) yazdı və həkk etdi: Məhəmmədəsəleh əl-Hüseyni əl-Qozvini".

Kitabədənin aydın olur ki, Mirzə Həşim ruhani alim – müctəhid olmuşdur. Məzar kitabəsində Mirzə Həşim "əsrin və zamanının müctəhid" kimi təqdim olunmuşdur. Bu sözlər Mirzə Həşimin çox böyük din alimi olduğunu təsdiq edir. Məzar kitabəsinin tarixindən aydın olur ki, Mirzə Həşim 14.08.1788-cü ildə vəfat etmişdir. Deməli, dövrünün görkəmli ruhani alimi müctəhid Mirzə Həşim XVIII yüzillikdə yaşamışdır. Bunu təsdiq edən faktlardan biri də onun ən görkəmli din xadimlərinə verilən "Müctəhid"

titulu daşmasıdır. Çünki bu titül şe din xadimləri içərisində ali ruhani təbəqəsində verilən tituldur. Onlar hər hansı dini və hüquqi məsələdə müstəqil qərar çəraxa, fəva vəzə bilən din xadimləri idilər. Mirzə Həşimin "Müctəhid" titulu daşması onun çox nüfuzlu din xadimi olduğunu göstərir.

Məzarüstü kitabəsində mərhum Mirzə Həşimin adına həm də "rəbbani alim" sözləri əlavə olunmuşdur. Bu sözlər onun böyük din alimi olduğunu göstərməklə yanaşı bözi müsbət keyfiyyətlərini açmağa da yardım edir. Bir sıra alimlərin fikrinə, insanlar üçün qismə (1. Ruhbani, 2. Heyvani, 3. Rəbbani) bölünür. Ruhbani insanlar Allahın cənnətinə naməndən qorxduqları üçün ibadət edənlərdir. Heyvanilər Allahın cənnətinə istədikləri üçün ona ibadət edənlərdir. Rəbbanilər isə Allahın cənnətinə naməndən qorxduqları və cənnəti istədikləri üçün deyil, sırf Allahı sevdiyi üçün Ona ibadət edənlərdir. Buradan aydın olur ki, adına "rəbbani alim" sözləri əlavə edilmiş mərhum Mirzə Həşim pak və mömin bir din xadimi, yüksək səviyyəli alim olmuşdur [8, s. 132-133]. Həmçinin mərhumun keçmişdə savadlı, yüksək biliyə malik adamlara verilən "Mirzə" titulu ilə təqdim olunması da onun yüksək mövqeyindən xəbər verir.

Qeyd etmək lazımdır ki, kitabədə Mirzə Həşimin atası Mömin də "Mirzə" titulu ilə təqdim olunmuşdur. Sağlığında bu titulu daşması Mirzə Möminin də dövrünün savadlı adamlarından olduğunu təsdiq edir.

Ərazidəki müsəlman epigrafikası abidələrinin şəhadətənə əsasən demək olar ki, orta əsrlər zamanı naçıxivanlı qadınlar dövrün ictimai-siyasi və mədəni həyatında mühüm rol oynamış, onların içərisindən alimlər də yetişmişdir. Belə qadınlardan biri Ziba xanımdır. Ziba xanımın adı Ordubad şəhərinin şərq tərəfində yerləşən "Malik İbrahim" qəbiristanlığında qeydə alınmış özünəməxsus sanduqə tipli qəbirüstü xatirə abidəsi üzərindəki epitafiyanın – məzar kitabəsinin (şəkil 5) məlumatları əsasında elmi dövriyyəyə daxil olmuşdur. Kitabənin mətnində oxuyuruq: "Bu bağca əmir Bədiül-Mülkün qızı, alim, abid, kərəmətli xatın Ziba xanımdır" [8, s. 68-69].

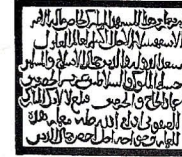
Ziba xanım kitabədə "alim", "abid", "kərəmətli xatın" kimi titullar və epitetlərlə təqdim olunmuşdur. Bu sözlər onun alim, dünya işlərindən əl çəkərək ömrünü ibadət və zikrə keçirən bir insan (abid), hətta kərəmət sahibi olduğunu söyləməyə əsas verir. Həyatını ibadətə həsr edən səmimi dindar mənasına gələn "Abid" titullunun sufi anlamını, həmçinin Ziba xanımın XIV əsrdə Ordubad şəhərində yaşayan və fəaliyyət göstərən sufi şeyxi Şeyx Əbu Səid tərəfindən qəbiristanlığın mərkəzində qurulan xanəqahın yaxınlığında dəfn olunmasına, həmçinin alim olmasına əsasən demək olar ki, Ziba xanıma yaşadığı XV-XVI yüzilliklərdə həmin xanəqahda fəaliyyət göstərən sufi təriqətinin üzvü və ya təəssübkeşi olmuşdur.

Kitabədə Ziba xanımın atası Bədiül-Mülk "Əmir" titulu ilə təqdim olunmuşdur. Orta əsrlər zamanı "Əmir" titulu dövlət aparatında mühüm vəzifə tutan şəxslərə, xüsusilə görkəmli hərbiçilərə verilirdi. Yüksək vəzifəli şəxs, hərbiç-i-sərkərdə Əmir Bədiül-Mülk kimi görkəmli şəxsiyyətin qızı olması onun imkanlı şəxs olduğunu və mənsub olduğu xanəqahda maddi yardım göstərdiyini söyləməyə əsas verir.

Ordubad şəhər əhalisi sırasından çıxmış görkəmli şəxsiyyətlərdən biri də təbib Məhəmmədzhahir olmuşdur. Bu hakimin adı Ordubad şəhərinin "Malik İbrahim" qəbiristanlığındakı qəbrinin üstünə qoyulan başdaşı tipli xatirə abidəsinin üstündə həkk edilən kitabə vasitəsi ilə elmi dövriyyəyə daxil edilmişdir [8, s. 82; 11, s. 58-59]. Məzar kitabəsində Məhəmmədzhahirin "təbib" kimi təqdim olunması onun yaşadığı dövrdə tanınmış hakim olduğunu göstərir. Məzar kitabəsinin məlumatından aydın olur ki, Məhəmmədzhahir təbib hicri 1112-ci ildə (1700-1701-ci il) vəfat etmişdir. Buna əsasən deyə bilərik ki, mərhum Məhəmmədzhahir təbib XVII yüzillikdə yaşamışdır.

Ordubad şəhərində yaşamış görkəmli şəxsiyyətlərdən biri də Məshədi Əsgərxandır. Məshədi Əsgərxanın adı Ordubad şəhərinin "Malik İbrahim" qəbiristanlığındakı qəbrinin üstündə qoyulan başdaşı tipli qəbirüstü xatirə abidəsi üzərində həkk edilmiş kitabədə qeydə alınmışdır [8, s. 99; 11, s. 99]. Kitabədə o "əttar" titulu ilə təqdim edilmişdir. Daşdığı "əttar" titulu göstərir ki, mərhum Məshədi Əsgərxan sağlığında əttarıqlı, yəni dərman maddələrinin, dövriyyətlərin, ətriyyat məhsullarının, müxtəlif bitkilərdən alınmış yağların hazırlanması və ticarəti ilə məşğul olmuşdur. Məzar kitabəsinin məlum olur ki, o hicri-qəməri təqviminə 1188-ci il, məhərrəm ayının 20-də (03.04.1774-ci il) vəfat etmişdir. Vəfat tarixindən məlum olur ki, mərhum əttar Məshədi Əsgərxan XVIII yüzillikdə yaşamışdır. Həmçinin kitabədə aydın olur ki, mərhum Məshədi Əsgərxan "Ustad" ləqəbi ilə tanınan Mehdi adlı görkəmli şəxsiyyətin oğlu olmuşdur.

Göründüyü kimi, orta əsrlər mədəniyyəti, tarixin ən obyektiv və təhrih olunmamış, sanbalılı qaynaqlarından sayılan epigrafik abidələrdə mətnlərdən keçmişdə Naçıxivan bölgəsində yaşamış bir sıra alimlərin adlarını qoruyub saxlamış və zəmanəmizdəkə çatdırmışdır.

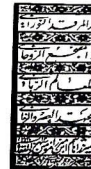
Şəkil 1

Şəkil 2

Şəkil 3

Şəkil 4

Şəkil 5

Azərbaycan Milli Kitabxanası

ƏDƏBİYYAT

1. Qurani-Kərimin Azərbaycan dilinə tərcüməsi. Yenidən işlənmiş XVII nəşr / Ərəb dilindən tərcümə edənlər Z.M.Bünyadov, V.M.Məmmədəliyev. Bakı: Nurlar, 2015, 632 s.
2. Dehqan Ə. Qırx məclis, min hədis / Tərcümə edən Ramil Əzimov. Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş Üzrə Dövlət Komitəsinin 03.10.2008-ci il № DK-111/A sayılı məktubuna əsasən nəşrinə razılıq verilmişdir, 2008, 352 s.
3. Əhmədov H. Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikir tarixi. Bakı: ABU, 2001, 320 s.
4. Əliyeva N. Əs-Səmaninin “Kitab əl-Ənsab” Azərbaycanın mədəni tarixinə dair mənbə kimi. Bakı: Şərq-Qərb, 2010, 224 s.
5. Nəsirov E. Orta əsrlərdə yaşamış azərbaycanlı alimlər. Bakı: Nurlar, 2011, 416 s.
6. Səfərlı H.F. Culfa bölgəsinin epigrafiq abidələri. Bakı: Elm, 2002, 80 s.
7. Səfərlı H.F. Gənzə kəndinin epigrafiq abidələri // Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun Xəbərləri, 2006, № 4 (8), s. 39-42.
8. Səfərlı H. Ordubad şəhərinin müsəlman epigrafiqası abidələri. Bakı: MBM, 2009, 192 s.
9. Алескерзаде А.А. Надписи архитектурных памятников Азербайджана эпохи Низами / Архитектура Азербайджана эпохи Низами. Москва-Баку, 1947, с. 369-390.
10. Неймат М.С. Корпус эпитафических памятников Азербайджана. Т. III, Баку: XXI – Йени няшрляр еви, 2001, 216 с.
11. Сафаров Ф.Я. Арабо-персоязычные надписи Нахичеванской АССР (XVI-XIX вв.) как историко-культурные памятники: Дисс. ... канд. ист. наук. Баку, 1987, 179 с. НАИИ НАН Азербайджана. Инв. № 8383.

Фахреддин Сафарли

О НЕКОТОРЫХ УЧЕНЫХ, ЖИВШИХ В СРЕДНИЕ ВЕКА В НАХЧЫВАНСКОМ РЕГИОНЕ (На основе эпиграфических материалов)

В статье рассказывается о нескольких ученых (Улуг Гутлуг Лала бек, Шейх Гаджи Лала Мелик, Изз ад-Дин Мухаммед, Аликулу, Мирза Хашим, Зибя ханум и т.д.), имена которых обнаружены и вошли в научный оборот на основе данных памятников мусульманской эпиграфики.

Ключевые слова: *Нахчыван, эпиграфический памятник, надпись, ученый, Изз ад-Дин Мухаммед, Зибя ханум.*

Fakhraddin Safarli

SOME SCIENTIST LIVED IN THE NAKHCHIVAN REGION DURING MIDDLE AGES (On the basis of epigraphic materials)

The paper deals with some scientists as (Ulug Gutlug Lala bey, Sheykh Haji Lele Melik, Izz ad-Din Mahammad, Aligulu, Mirza Hashim, Ziba khanim etc.) whose names were found on the basis of the information of the from moslem epigraphic monuments and included to the scientific circulation.

Keywords: *Nakhchivan, epigraphic monument, epitaph, scientist, Izz ad-Din Mahammad, Ziba khanim.*

Bu iş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun maliyyə yardımı ilə yerinə yetirilmişdir. Qrant № EIF-KETPL-2-2015-1(25)-56/47/5